

El potencial dels parlants

Entrevista a Carme Junyent

AGNÈS TODA I BONET

Carme Junyent no necessita gaires presentacions; la seva tasca en relació amb la diversitat lingüística —entorn de la qual ha escrit nombrosos llibres— l'ha feta ben coneguda. És filòloga (doctorada en filologia romànica), presidenta del Grup d'Estudi de Llengües Amenacades (GELA) i professora de Lingüística General a la Universitat de Barcelona.

Aprofitant que es desplaça a la Universitat Rovira i Virgili, li fem l'entrevista en un lloc tan entranyable i apropiat com el Centre de Lectura de Reus.

En quina situació creus que es troba el català arreu del domini lingüístic?

És una llengua amenaçada, però no és una llengua en fase ni terminal ni irreversible. Podem capgirar el procés, però de moment el futur no està assegurat.

Però hi ha algun indret on està més amenaçat el futur?

Evidentment, a la Catalunya del Nord estan molt més malament que al Principat de Catalunya. I també és cert que en molts àmbits la llengua està amenaçada per la llei, però jo crec que la llei

realment pot fer molt poc si els parlants no ho permeten. La llengua, perquè sobrevisqui, l'únic que cal és que s'usi i es transmeti i, si els parlants l'usen i la transmeten, ja poden dir missa amb les lleis, que no se'n sortiran. Per tant, sí que hi ha situacions molt difícils i que en molts àmbits no és gens fàcil de viure-hi en català, però això no hauria de ser una amenaça si els parlants no ho volguessin.

La diversitat lingüística del nostre territori posa en perill el català?

La diversitat justament no, al contrari. Com que va venir, bàsicament, en els

primers deu anys del segle XXI —va començar a venir en els anys setanta, però així que es notés va ser en els primers deu anys del segle XXI— i ens van agafar en un moment en què ja ho teníem molt malament; és justament aquesta diversitat la que ens pot ajudar a remuntar. D'una banda, per la raó tan senzilla que això ens pot ajudar a agafar nous parlants, perquè tota la gent de la nova immigració són un altre tipus de parlants que no tenen el castellà per a estalviar-se el català, en certa manera tant els fa una llengua com una altra i el català els ajuda a integrar-se. Però també ho crec des del

punt de vista teòric, perquè si mirem la història de la mort de les llengües, en els darrers cinc-cents anys el nombre de llengües existents s'ha reduït a la meitat. I de com mor una llengua en sabem molt. Se n'han mort moltes i està estudiat.

A mi m'és igual el reconeixement oficial; jo crec que ens podríem estalviar el reconeixement oficial de totes les llengües, incloent-hi el català.

Però en aquest procés hi ha una altra pregunta que et pots fer: les comunitats que, havent tingut les mateixes pressions que les que han perdut la llengua, l'han mantinguda, com és que ho han fet? I el que acabes trobant en aquests casos és que són comunitats multilingües. Per tant, si recuperem aquestes noves llengües com a part patrimonial —i a mi m'és igual el reconeixement oficial; jo crec que ens podríem estalviar el reconeixement oficial de totes les llengües, incloent-hi el català—, en el sentit de no rebutjar-les, no marginar els parlants, no estigmatitzar-los, i creem una dinàmica de reciprocitat, ens pot ajudar molt més a remuntar el català. D'aquesta manera podríem pensar que això és un projecte comú, o sigui que la llengua és de tots i que l'hem de salvar entre tots. Per la llengua ja no hi hauria ni els qui han vingut ni els qui ja érem aquí, sinó que senzillament es tractaria d'una comunitat amb aquest objectiu i, si ens en sortíssim, això uneix molt. Si aconseguim reeixir serà justament gràcies a aquesta diversitat. És cert que també podem deixar d'aconseguir-ho, depèn molt de com actuem.

La relació que necessitem canviar i que, aquesta sí, realment ens porta a l'extinció és la que existeix entre el català i el castellà.

I la diversitat cultural del nostre territori posa en perill la pervivència del poble català?

Jo diria que és el mateix. I en la mesura en què no estigmatitzem hi ha moltes coses que cauen pel seu propi pes. La convivència va incorporant el que interessa i deixant de banda el que no interessa. Ara, l'estigmatització i la marginació provoquen reaccions contràries; en això hem d'anar amb molt de compte, perquè si marginem algú per la seva cultura, pot ser que això el reforci en la seva cultura justament perquè el rebutgem. Si volem que participi de la nostra, l'hem d'acceptar com és, i ell ja farà.

Si tenim clar que volem que la llengua sobrevisqui, el que hem de fer és parlar-la sempre i, si no pot ser sempre, sempre que puguem.

Què pot tenir més força a l'hora d'exterminar el català, la pressió política o bé la pressió de la diversitat lingüística?

Si els parlants volen o no volen, ni una cosa ni l'altra. Si tenim clar que volem que la llengua sobrevisqui, el que hem de fer és parlar-la sempre i, si no pot ser sempre, sempre que puguem. Si tenim això clar, no ens poden tancar la boca. És a dir, si nosaltres parlem català, que posin les lleis que vulguin; em sembla que aquesta és la qüestió. I pel que fa a la diversitat, justament si el que compartim és el català, no desapareixerà; ara, si nosaltres neguem el català als altres i fem el que fa molta gent, que és parlar-los en castellà —potser per deixar clar que són de fora—, aleshores sí que ens perdrem, és evident. Però si nosaltres volem, no ens poden fer desaparèixer.

Nosaltres hauríem de ser especialment sensibles amb les altres llengües amenaçades. Quina hauria de ser la nostra actitud en relació amb la diversitat lingüística de casa nostra?

Sempre he tingut molt clar que el futur del català no es pot destriar del futur de la diversitat lingüística. Amb tantes llengües amenaçades, tantes llengües que van desapareixent, el català, no cal dir-ho, està immers dins aquest procés; per tant, o bé capgirem aquest procés o no ens en sortirem. Si la tendència és la de l'homogeneïtzació lingüística mundial, tard o d'hora caurem —i més d'hora que tard, segurament—. És molt important tenir en compte això, que la veritadera mundialització és comptar amb aquests vincles amb tantes societats que estan amenaçades; amb les quals, si hi cooperem, serem molt més forts per a resistir.

Sempre he tingut molt clar que el futur del català no es pot destriar del futur de la diversitat lingüística.

I com creus que aquesta diversitat lingüística ha d'encarar la immersió lingüística nostra en educació? Què penses de les famílies que s'hi oposen?

Directament, de les famílies que s'hi oposen, penso que tenen molt poca fe en la capacitat dels seus fills; o sigui, si algú es nega que el seu fill aprengui alguna cosa o pensa que és curt o té un projecte polític, que això ja és una altra cosa.

I de les que busquen més educació en català fora del Principat de Catalunya? Quina ha de ser la seva actitud?

Algú diria que sempre volem el que no tenim. Aquí hi ha una maquinària política que està en marxa i, per tant, actuarà en contra aquí, allà i a tot arreu. Però hem de ser conscients d'això, i que si nosaltres no ens ho deixem fer, ells no poden.

En una hipotètica República Catalana, quina hauria de ser la categoria de la llengua catalana?

Hauria de ser la llengua de tots. Jo crec que el fet de donar-hi un reconeixement legal ens pot crear més problemes dels que ens solucionem, en el sentit que aleshores es crea aquesta dinàmica de les imposicions i de les obligacions. I, en un projecte nou, hem de tenir present tothom, la qual cosa implica ser conscients que ara deu ser el 10-12 % que no tenen ni el català ni el castellà com a primera llengua. Aquest sector no es pot deixar fora d'aquest procés. Si s'afavoreixen una o dues llengües en contra de totes aquestes altres, és que estem començant en fals. Si és un projecte nou és un projecte nou.

Ara bé, quina llengua té sentit que funcioni amb normalitat en aquest país? Doncs la llengua que s'hi va generar. En el GELA, del que parlem habitualment és de replantar llengües, perquè si associem llengües amb territoris, les llengües es desenvolupen en territoris determinats i, per tant, és en aquests territoris on té sentit recuperar-les. No volem colonitzar, però tampoc que ens colonitzin. I això em sembla que ho pot entendre tothom: el català s'ha desenvolupat aquí; per tant, és una llengua amb la qual es pot funcionar aquí.

Sempre hi ha els qui diuen que els territoris no parlen i que no hi ha relació entre llengua i territori i tot això, però el fet és que, quan es vol fer desaparèixer una llengua, el primer que es fa és alterar la relació entre llengua i territori. Es fan deportacions, es barregen comunitats, es creen comunitats artificials per a dispersar parlants... De coses així se n'han fetes històricament sempre. Per tant, això demostra que sí que hi ha lligam entre llengua i territori, i això també ho hem de tenir clar.

Després, també hi ha la nostra responsabilitat davant el món, o sigui nosaltres som els qui, per dir-ho així, hem

de salvar el català per a la humanitat; si no ho fem nosaltres és evident que no ho farà ningú més.

Per tant, em sembla que el sentit comú va a favor d'això: que el català sigui una llengua que puguem compartir tots, i després els altres que facin servir les que vulguin. Anant a qüestions més pràctiques, perquè això potser és molt filosòfic, hi pot haver una època de transició. Al començament hi haurà molta gent que necessitarà traduccions; doncs, molt bé, que es tradueixi. Si hem d'anar traduint el castellà ho farem tants anys com calgui. Si hi ha gent que té problemes per això, que no pateixi, que ja traduirem.

Aquesta seria la solució del nostre problema d'amenaça de mort?

No, la solució som els parlants. En certa manera ens pot passar, sigui la República, sigui la independència, o digues-ne com vulguis, com ens va passar amb la normalització; s'hi van posar moltes esperances, però van generar aquest efecte pervers que, com que ja hi ha algú que s'ocupa de la llengua, no cal que ens n'ocupem nosaltres. Hi ha molts casos descrits en què, quan la població té la sensació que ja hi ha qui s'ocupa de la llengua, pensa que no cal que se n'ocupi ella.

Això funciona amb llengües que no necessiten una política lingüística explícita perquè ja funcionen per defecte: les llengües dominants, les llengües colonials; però amb les llengües que tenen problemes, que estan amenaçades, això no funciona. I aquest segurament és el parany en què vam caure en la transició i en què hem caigut en tots aquest anys, i pot ser el parany en què caiguem amb la independència: que ens creguem que, perquè tenim un Estat, ja ho tenim tot, i això no garanteix res.

Mantenir el bilingüisme català-castellà, creus que seria viable?

Viable, sí, però això mata el català. El bilingüisme és letal sempre per a la llengua subordinada. En la sociolingüística clàssica es diu que el conflicte lingüístic sempre acaba amb normalització o substitució; jo sempre dic que això deu ser la teoria, perquè en la pràctica jo no conec cap cas en què una comunitat bilingüe hagi acabat normalitzant la llengua subordinada, en cap cas, ni en tota la història, ni arreu del món; si algú en troba algun, que m'ho digui, per favor, perquè fa anys que el busco i mai no me n'han pogut donar cap.

Per tant, si coneixem la dinàmica de les llengües, ja sabem que, si optem pel bilingüisme, anem cap a l'extinció del català, i aquí no podem dir que no sabíem què fèiem: la història ha demostrat la mort de la llengua subordinada. I no comparteixo gens la idea que els catalans siguem diferents. Ens comportem com tots els pobles. Si en l'època de Franco la gent parlava català, no era per antifranquisme, sinó perquè en molts casos no sabien parlar res més. Per tant, hem de tenir molt en compte

